

Υπόθεση C-161/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

16 Μαρτίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Satversmes tiesa (Λεττονία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

14 Μαρτίου 2023

Προσφεύγοντες ενώπιον του Satversmes tiesa:

VL

ZS

LIREVA INVESTMENTS LIMITED

VI

FORTRESS FINANCE Inc.

Καθού:

Latvijas Republikas Saeima

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Εκτίμηση του συμβατού του άρθρου 124, παράγραφος 6, του άρθρου 125, παράγραφος 3, και του άρθρου 126, παράγραφος 3.¹, του Kriminālprocesa likums (κώδικα ποινικής δικονομίας) προς το άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Latvijas Republikas Satversme (Συντάγματος της Δημοκρατίας της Λεττονίας).

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει: i) αν η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση,

δυνάμει της οποίας εθνικό δικαστήριο αποφασίζει για τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας αφορώσας παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42/ΕΕ και της απόφασης-πλασιού 2005/212/ΔΕΥ· ii) αν η ρύθμιση που προβλέπεται με τις επίμαχες διατάξεις σχετικά με την απόδειξη της εγκληματικής προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην προμνησθείσα οδηγία· iii) αν, σε περίπτωση που κριθεί ότι οι επίμαχες διατάξεις δεν συνάδουν με το δικαίωμα της Ένωσης, μπορεί να θεωρηθεί ότι τα έννομα αποτελέσματά τους διατηρούνται για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ίσχυσαν.

Προδικαστικά ερωτήματα

1.1. Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42, ιδίως του άρθρου 4 αυτής, καθώς και στο πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως-πλασιού 2005/212, ιδίως του άρθρου 2 αυτής, εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας εθνικό δικαστήριο αποφασίζει για τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας αφορώσας παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, η οποία διακρίνεται από την κύρια ποινική διαδικασία, σε χρονικό σημείο προγενέστερο της διακριβώσεως της τελέσεως ποινικού αδικήματος και της καταδίκης προσώπου για το εν λόγω αδίκημα, και η οποία προβλέπει επίσης τη δήμευση βάσει υλικού που αντλείται από τη δικογραφία της ποινικής υποθέσεως;

1.2. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, μπορεί εθνική ρύθμιση σχετικά με την απόδειξη της εγκληματικής προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, όπως η προβλεπόμενη στις επίμαχες διατάξεις, να θεωρηθεί σύμφωνη με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη και στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/42;

1.3. Έχει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι δεν επιτρέπει στο συνταγματικό δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε συνταγματική προσφυγή κατά εθνικής ρυθμίσεως κριθείσας ασύμβατης προς το δικαίωμα της Ένωσης, να αποφανθεί ότι έχει εφαρμογή η αρχή της ασφάλειας δικαίου και ότι τα έννομα αποτελέσματα της εν λόγω ρυθμίσεως διατηρούνται για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτή βρισκόταν σε ισχύ;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης): άρθρο 47, πρώτο εδάφιο και δεύτερο εδάφιο, πρώτη περίοδος, και άρθρο 48, παράγραφος 1.

Απόφαση-πλαίσιο 2005/212/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Φεβρουαρίου 2005, για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος (στο εξής: απόφαση-πλαίσιο 2005/212): αιτιολογική σκέψη 10 και άρθρα 1, 2 και 4.

Οδηγία 2014/42/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: οδηγία 2014/42): αιτιολογικές σκέψεις 9, 15, 22 και 38 και άρθρο 1, παράγραφος 1, άρθρο 2, σημείο 4, άρθρο 4, άρθρο 5 και άρθρο 8, παράγραφος 1.

Νομολογία του Δικαστηρίου

Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Μαρτίου 2020, «Agro In 2001», C-234/18, EU:C:2020:221, σκέψεις 56 και 57.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisija za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψεις 36, 37 και 41.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Οκτωβρίου 2021, Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 και C-863/19, EU:C:2021:864, σκέψη 75.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 2021, Latvijas Republikas Saeima (Βαθμοί ποινής για τροχαίες παραβάσεις), C-439/19, EU:C:2021:504, σκέψεις 132 και 133.

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Απόφαση του τμήματος ευρείας σύνθεσης της 28ης Ιουνίου 2018, G.I.E.M. S.r.l. και λοιποί κατά Ιταλίας, προσφυγή αριθ. 1828/06, σκέψεις 211, 223 έως 225 και 233.

Απόφαση της 12ης Μαΐου 2015, Gogitidze και λοιποί κατά Γεωργίας, προσφυγή αριθ. 36862/05, σκέψεις 102 και 103.

Απόφαση της 25ης Μαΐου 1986, Feldbrugge κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 8562/79, σκέψη 44.

Απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1993, Dombó Beheer B.V. κατά Κάτω Χωρών, προσφυγή αριθ. 14448/88, σκέψη 33.

Απόφαση της 15ης Ιουλίου 2010, Šikić κατά Κροατίας, προσφυγή αριθ. 9143/08, σκέψη 52.

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Latvijas Republikas Satversme (Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Λεττονίας, στο εξής: Σύνταγμα): άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, κατά το οποίο «[κ]αθένας έχει το δικαίωμα να υπερασπίζεται τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντά του ενώπιον αμερόληπτου δικαστηρίου. Καθένας θεωρείται αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο».

Krimināllikums (ποινικός κώδικας): άρθρο 70.¹⁰, το οποίο ορίζει την ειδική δήμευση περιουσιακών στοιχείων, και άρθρο γ 70.¹¹, παράγραφος 1, το οποίο ορίζει τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

Kriminālprocesa likums (κώδικας ποινικής δικονομίας): άρθρο 124, παράγραφος 6, το οποίο ορίζει το αντικείμενο της απόδειξης, άρθρο 125, παράγραφος 3, το οποίο θεσπίζει νόμιμο κριτήριο πράγματος, και άρθρο 126, παράγραφος 3¹, το οποίο ορίζει τα υποκείμενα δικαίου που φέρουν το βάρος απόδειξης (στο εξής: επίμαχες διατάξεις). Οι επίμαχες διατάξεις, όπως ισχύουν επί του παρόντος, τέθηκαν σε ισχύ στις 24 Δεκεμβρίου 2019.

Το άρθρο 356 του κώδικα ποινικής δικονομίας καθορίζει τη διαδικασία για τη διαπίστωση της παράνομης απόκτησης περιουσιακών στοιχείων.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Κατά το άρθρο 124, παράγραφος 6, του κώδικα ποινικής δικονομίας, στις ποινικές διαδικασίες και στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, οι περιστάσεις που αποτελούν αντικείμενο απόδειξης όσον αφορά την εγκληματική προέλευση των περιουσιακών στοιχείων θεωρούνται ότι αποδείχθηκαν εάν, στο πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας, συντρέχουν λόγοι ώστε να πιστεύεται ότι η προέλευση των περιουσιακών στοιχείων είναι πιθανότερο να είναι εγκληματική παρά νόμιμη.

Βάσει του άρθρου 125, παράγραφος 3, του κώδικα ποινικής δικονομίας, θεωρείται ότι αποδείχθηκε ότι τα περιουσιακά στοιχεία με τα οποία τελέσθηκαν πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποκτήθηκαν παρανόμως, εάν το εμπλεκόμενο στην ποινική διαδικασία πρόσωπο δεν παρέχει αξιόπιστες εξηγήσεις σχετικά με τη νόμιμη προέλευση των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων και αν το σύνολο των αποδείξεων παρέχει στον υπεύθυνο της διαδικασίας λόγους για να πιθανολογήσει ότι τα περιουσιακά στοιχεία έχουν εγκληματική προέλευση.

Το άρθρο 126, παράγραφος 3¹, του κώδικα ποινικής δικονομίας ορίζει ότι πρόσωπο εμπλεκόμενο σε ποινική διαδικασία το οποίο επιθυμεί να ανατρέψει το τεκμήριο περί παράνομης απόκτησης των περιουσιακών στοιχείων φέρει το βάρος απόδειξης της νόμιμης προέλευσης των επίμαχων περιουσιακών στοιχείων. Εάν δεν προσκομίσει εντός της ταχθείσας προθεσμίας αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με

τη νόμιμη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων, το εν λόγω πρόσωπο δεν δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη λόγω των περιορισμών που του επιβλήθηκαν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας όσον αφορά τη δυνατότητα διάθεσης των επίμαχων περιουσιακών στοιχείων.

- 2 Εξ αφορμής πέντε συνταγματικών προσφυγών που άσκησαν οι προσφεύγοντες ενώπιον του Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου, στο εξής: αιτούν δικαστήριο), τέθηκε στο εν λόγω δικαστήριο το ζήτημα της συμφωνίας των επίμαχων διατάξεων με το άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Συντάγματος. Οι προσφεύγοντες ενώπιον του Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου) υποστηρίζουν ότι οι επίμαχες διατάξεις δεν είναι σύμφωνες με το άρθρο 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 8 της οδηγίας 2014/42 και με την απόφαση-πλαίσιο 2005/212.
- 3 Από τον φάκελο της υπόθεσης προκύπτει ότι στη Λεττονία έχουν κινηθεί πλείονες χωριστές διαδικασίες, βάσει του άρθρου 195, παράγραφος 3, του ποινικού κώδικα, για εικαζόμενη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε μεγάλη κλίμακα. Οι εν λόγω διαδικασίες βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της ανάκρισης. Σε όλες τις ως άνω ποινικές διαδικασίες, ο υπεύθυνος της διαδικασίας διέταξε την κατάσχεση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ή ακινήτων των προσφευγόντων ενώπιον του Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου), κίνησε διαδικασίες σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και διαβίβασε τον φάκελο σχετικά με τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία στο δικαστήριο που επιλήφθηκε των σχετικών υποθέσεων. Σε όλες τις προμνησθείσες διαδικασίες διαπιστώθηκε με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ότι τα περιουσιακά στοιχεία των προσφευγόντων ενώπιον του Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου) είχαν αποκτηθεί παρανόμως και διατάχθηκε η δήμευσή τους.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 4 Οι προσφεύγοντες ενώπιον του Satversmes tiesa (Συνταγματικού Δικαστηρίου) υποστηρίζουν ότι οι επίμαχες διατάξεις παραβιάζουν την αρχή της ισότητας των δικονομικών όπλων των διαδίκων και την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Οι προσφεύγοντες θεωρούν ότι η οδηγία 2014/42 έχει εφαρμογή στις διαδικασίες που αφορούν τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και ότι, κατά συνέπεια, σε τέτοιες διαδικασίες, ως προς τα πρόσωπα των οποίων τα περιουσιακά στοιχεία δημεύτηκαν πρέπει να εφαρμόζονται οι προβλεπόμενες στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας εγγυήσεις, ώστε να διασφαλίζεται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου των προσώπων που συνδέονται με τα περιουσιακά στοιχεία. Κατά τους προσφεύγοντες, δεδομένου ότι στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία εφαρμόζονται οι αρχές της δήμευσης χωρίς ποινική καταδίκη και όχι οι αρχές της εκτεταμένης δήμευσης, κατά την έννοια

του άρθρου 5 της οδηγίας 2014/42, το νόμιμο τεκμήριο πράγματος δεν πρέπει να εφαρμόζεται σε αυτές.

- 5 Κατά τους προσφεύγοντες, εφόσον ο υπεύθυνος της διαδικασίας έκρινε ότι η εγκληματική προέλευση των περιουσιακών στοιχείων τεκμαίρεται, οι ίδιοι φέρουν το υπέρμετρα επαχθές βάρος απόδειξης της νόμιμης προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων και δεν διαθέτουν επαρκείς και αποτελεσματικές δικονομικές εγγυήσεις για την ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου. Ως εκ τούτου, κατά τη γνώμη τους, στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, ο υπεύθυνος της διαδικασίας μπορεί να βρίσκεται σε θέση ευνοϊκότερη από εκείνη του προσώπου που συνδέεται με τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία.
- 6 Το Latvijas Republikas Saeima (Κοινοβούλιο της Λεττονίας, στο εξής: Κοινοβούλιο), θεσμικό όργανο που θέσπισε την επίμαχη ρύθμιση, θεωρεί ότι οι επίμαχες διατάξεις είναι σύμφωνες τόσο με την αρχή της ισότητας των δικονομικών όπλων μεταξύ των διαδίκων όσο και με την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Αντικείμενο των διαδικασιών που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία είναι περιπτώσεις στις οποίες το ζήτημα της εγκληματικής προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων πρέπει να διαγνωστεί δικαστικά προτού ένα πρόσωπο κριθεί ένοχο για την τέλεση ποινικού αδικήματος κατά την προβλεπόμενη από τον νόμο διαδικασία. Οι διεθνείς δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Λεττονία περιλαμβάνουν την υποχρέωση θέσπισης νομικού πλαισίου το οποίο διασφαλίζει τη δήμευση των παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων. Τούτο προκύπτει επίσης από την οδηγία 2014/42.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεων περί παραπομπής

- 7 Δεδομένου ότι οι επίμαχες διατάξεις αποτελούν μέρος της νομοθεσίας που διέπει τις διαδικασίες σχετικά με τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος, κρίσιμα εν προκειμένω είναι τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, η οδηγία 2014/42 και η απόφαση-πλαίσιο 2005/212.
- 8 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι τα αδικήματα που συνδέονται με τις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42· επιπλέον, τα εν λόγω αδικήματα τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή διάρκειας τριών έως δώδεκα ετών, η οποία αντιστοιχεί στην προβλεπόμενη στο άρθρο 2, παράγραφο 1, της απόφασης-πλαίσιο 2005/212.
- 9 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία 2014/42, όπως και η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 στην οποία παραπέμπει, είναι νομική πράξη η οποία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ελάχιστους κοινούς κανόνες για τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων εγκλήματος, προκειμένου να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δήμευσεως που εκδίδονται από δικαστήριο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας. Η οδηγία 2014/42 δεν διέπει τη δήμευση οργάνων και προϊόντων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες η οποία

διατάσσεται από δικαστήριο κράτους μέλους στο πλαίσιο διαδικασίας η οποία δεν αφορά τη διαπίστωση ενός ή περισσότερων ποινικών αδικημάτων ούτε έπεται αμέσως μιας τέτοιας διαδικασίας. Πράγματι, οι ελάχιστοι κανόνες που θεσπίζει η οδηγία αυτή δεν έχουν εφαρμογή σε μια τέτοια δήμευση, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας και, επομένως, η ρύθμιση της εν λόγω δημεύσεως εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 22 της εν λόγω οδηγίας, να προβλέπουν ευρύτερες εξουσίες στο εθνικό τους δίκαιο. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει αν η οδηγία 2014/42, όπως και η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 στην οποία αυτή παραπέμπει, μπορεί να εφαρμοστεί στις διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας που αφορούν τις διαδικασίες σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

- 10 Οι επίμαχες διατάξεις αφορούν την απόδειξη της εγκληματικής προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων σε χωριστή διαδικασία αφορώσα τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, πριν από την έκδοση οριστικής απόφασης του δικαστηρίου στην ποινική υπόθεση. Σκοπός του εκ μέρους του νομοθέτη διαχωρισμού κατά τρόπον ώστε η εκτίμηση των περιουσιακών ζητημάτων να πραγματοποιείται στο πλαίσιο ειδικής διαδικασίας ήταν να διασφαλιστεί η δικαστική διάγνωση των περιουσιακών ζητημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά τρόπο πρόσφορο για λόγους οικονομίας της διαδικασίας. Στη συγκεκριμένη διαδικασία δεν κρίνεται η ενοχή του προσώπου, αλλά η παράνομη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων ή η σύνδεσή τους με ποινικό αδίκημα. Η ιδιαίτερη αυτή διαδικασία η οποία αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία είναι, κατά τη λεττονική νομική θεωρία, «διαδικασία in rem» στο πλαίσιο της οποίας επιλύονται οριστικά τα περιουσιακά ζητήματα. Εάν το προκαταρκτικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας περιλαμβάνει διαδικασία σχετικά με παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία και στο πλαίσιο αυτής το δικαστήριο κρίνει ότι τα στοιχεία αυτά έχουν αποκτηθεί παρανόμως, το εν λόγω δικαστήριο δεν αποφασίζει πλέον για την τύχη των συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο της κύριας ποινικής διαδικασίας. Επομένως, στις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία δεν εξετάζεται η ενοχή του προσώπου· οι εν λόγω διαδικασίες δεν βασίζονται σε καταδικαστική απόφαση και δεν εξαρτώνται, όσον αφορά την ουσία, από την υπό διερεύνηση ποινική υπόθεση που αφορά το ποινικό αδίκημα ούτε από το αποτέλεσμα της εν λόγω διερεύνησης.
- 11 Η οδηγία 2014/42, όπως και η απόφαση-πλαίσιο 2005/212 στην οποία παραπέμπει, θα μπορούσαν, επομένως, να ερμηνευθούν ως μη εφαρμοστέες στη διαδικασία που αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία η οποία προβλέπεται στον κώδικα ποινικής δικονομίας, δεδομένου ότι η δικαστική απόφαση αποφαίνεται υπέρ της παράνομης απόκτησης των περιουσιακών στοιχείων πριν διακριβωθεί η τέλεση ποινικού αδικήματος και κριθεί ένοχο ένα πρόσωπο για το αδίκημα αυτό.
- 12 Στο πλαίσιο εκτιμήσεως σχετικά με το αν η δήμευση που λαμβάνει χώρα δίχως να έχει προηγηθεί ποινική καταδίκη ισοδυναμεί με την επιβολή ποινής κατά την

έννοια του άρθρου 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η εν λόγω εκτίμηση πρέπει να εκκινεί από το κατά πόσον η δήμευση επιβάλλεται κατόπιν αποφάσεως με την οποία το πρόσωπο καταδικάζεται για τη διάπραξη ποινικού αδικήματος. Εντούτοις, για την ως άνω εκτίμηση λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες, όπως ο χαρακτήρας και ο σκοπός της διαδικασίας και η έκταση της δημεύσεως, καθώς και η φύση της σχετικής διαδικασίας, όπως αυτή ορίζεται από την εθνική νομοθεσία, και οι λεπτομέρειες εφαρμογής της.

- 13 Σύμφωνα με το λεττονικό δίκαιο, σε διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, το υλικό που τεκμηριώνει τη σύνδεση των περιουσιακών στοιχείων με το αδίκημα ή την εγκληματική προέλευση των εν λόγω στοιχείων διαχωρίζεται από την υπό διερεύνηση ποινική υπόθεση που αφορά ποινικό αδίκημα. Στις εν λόγω διαδικασίες, οι διάδικοι δικαιούνται μεν να προσκομίζουν αποδείξεις, πλην όμως τα συμπεράσματα σχετικά με τη σύνδεση των περιουσιακών στοιχείων με το ποινικό αδίκημα ή με την εγκληματική προέλευση των περιουσιακών στοιχείων θεμελιώνονται, μεταξύ άλλων, στο υλικό της ποινικής δικογραφίας που σχηματίστηκε στο πλαίσιο της κύριας ποινικής διαδικασίας.
- 14 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 προβλέπει ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται επίσης στις περιπτώσεις κατά τις οποίες έχουν κινηθεί ποινικές διαδικασίες που αφορούν ποινικό αδίκημα, οι οποίες όμως δεν έχουν οδηγήσει σε ποινική καταδίκη. Δεν υπάρχει νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη διάταξη αυτή.
- 15 Από την εν λόγω διάταξη, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 4, της οδηγίας 2014/42, θα μπορούσε να συναχθεί ότι η συγκεκριμένη οδηγία έχει επίσης εφαρμογή, υπό ορισμένες περιστάσεις, στις διαδικασίες δήμευσης προϊόντων εγκλήματος που δεν αφορούν τη διαπίστωση διάπραξης ενός ή περισσότερων ποινικών αδικημάτων ούτε έπονται αμέσως μιας τέτοιας διαδικασίας, ήτοι τη δήμευση προϊόντων εγκλήματος χωρίς να έχει προηγηθεί η ποινική καταδίκη. Επιπλέον, από το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/42 θα μπορούσε επίσης να συναχθεί, μεταξύ άλλων, ότι η περιεχόμενη στο εν λόγω άρθρο απαρίθμηση των λόγων για τους οποίους δεν είναι δυνατή η δήμευση δεν είναι εξαντλητική.
- 16 Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η ερμηνεία της οδηγίας 2014/42 και της απόφασης-πλαίσιου 2005/212 θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαφορετικά συμπεράσματα όσον αφορά το ζήτημα του αν η προβλεπόμενη στον κώδικα ποινικής δικονομίας ρύθμιση της διαδικασίας που αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 22 της προμνησθείσας οδηγίας, και αν, κατά συνέπεια, οι εν λόγω νομοθετικές πράξεις της Ένωσης δεν εφαρμόζονται σε τέτοια διαδικασία.

- 17 Μέχρι σήμερα οι εν λόγω κανονιστικές πράξεις δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ερμηνείας σε σχέση με διαδικασία δήμευσης παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων που προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο, η οποία δεν διεξάγεται στο πλαίσιο αστικής διαδικασίας και κινείται βάσει αποδεικτικών στοιχείων που προκύπτουν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, πριν από τη διακρίβωση της τέλεσης ποινικού αδικήματος και την καταδίκη προσώπου για το αδίκημα αυτό. Η ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της οδηγίας 2014/42 και της απόφασης-πλασιού, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού τους όσον αφορά την ενίσχυση του θεσμού της δήμευσης περιουσιακών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό τις παρούσες πραγματικές και νομικές περιστάσεις που εξετάζει το *Satversmes tiesa* (Συνταγματικό Δικαστήριο), δεν είναι τόσο προφανής ώστε να μην αφήνει περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω πράξεων της Ένωσης.
- 18 Εάν η προβλεπόμενη στον κώδικα ποινικής δικονομίας ρύθμιση της διαδικασίας που αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/42 και της απόφασης-πλασιού 2005/212 στην οποία αυτή παραπέμπει, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι τα πρόσωπα που επηρεάζονται από τα μέτρα που προβλέπονται βάσει της εν λόγω οδηγίας έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους. Εξάλλου, το άρθρο 48 του Χάρτη προβλέπει το τεκμήριο αθωότητας.
- 19 Το άρθρο 124, παράγραφος 6, του κώδικα ποινικής δικονομίας προβλέπει λιγότερο αυστηρό μέτρο απόδειξης όσον αφορά τα παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία («μεγάλη πιθανότητα») και, επομένως, στη διαδικασία που αφορά παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, ο υπεύθυνος της διαδικασίας δεν υποχρεούται να αποδεικνύει την εγκληματική προέλευση των περιουσιακών στοιχείων πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας. Αφ' ης στιγμής ο υπεύθυνος της διαδικασίας ενημερώνει το πρόσωπο που συνδέεται με τα περιουσιακά στοιχεία ότι τεκμαίρεται ότι τα συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως, το εν λόγω πρόσωπο, εφόσον εκτιμά ότι δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι τα περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν παρανόμως, φέρει το βάρος απόδειξης της νόμιμης προέλευσής τους. Εάν το πρόσωπο αυτό δεν κατορθώσει να παράσχει αξιόπιστη εξήγηση σχετικά με τη νόμιμη προέλευση των επίμαχων περιουσιακών στοιχείων και εάν το σύνολο των αποδείξεων παρέχει στον υπεύθυνο της διαδικασίας λόγους για να πιθανολογήσει ότι τα περιουσιακά στοιχεία έχουν εγκληματική προέλευση, βάσει του άρθρου 125, παράγραφος 3, του κώδικα ποινικής δικονομίας, θα θεωρηθεί ότι αποδείχθηκε ότι τα περιουσιακά στοιχεία με τα οποία τελέστηκαν πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποκτήθηκαν παρανόμως.
- 20 Διαδικασία η οποία δεν συνεπάγεται την επιβολή ποινής ή την έκδοση καταδικαστικής απόφασης δεν σχετίζεται με το «βάσιμο πάσης εναντίον του [προσώπου] κατηγορίας ποινικής φύσεως» κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Εντούτοις, η δήμευση περιουσιακών στοιχείων που

χαρακτηρίστηκαν προϊόν εγκλήματος ως αποτέλεσμα διαδικασίας που αφορά παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία πρέπει να θεωρείται «ρύθμιση» της χρήσης των περιουσιακών στοιχείων, κατά την έννοια του άρθρου 1 του πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και, επομένως, η εν λόγω διαδικασία σχετίζεται επίσης με την εξακρίβωση των αστικής φύσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του προσώπου, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Η αρχή της ισότητας των δικονομικών όπλων μεταξύ των διαδίκων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της έννοιας της «δίκαιης δίκης», η οποία, υπό την έννοια της εύλογης ισορροπίας, έχει εφαρμογή τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές υποθέσεις. Η εν λόγω αρχή έχει την έννοια ότι σε κάθε διάδικο πρέπει να παρέχεται εύλογη δυνατότητα να εκπροσωπήσει ο ίδιος τον εαυτό του, καθώς και να προσκομίσει αποδείξεις, υπό συνθήκες που δεν τον περιάγουν σε ουσιωδώς μειονεκτική θέση σε σχέση με τον αντίδικο του.

- 21 Μολονότι είναι αληθές ότι, κατά τη λεττονική νομοθεσία, η διαδικασία που αφορά παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία δεν έχει ως αντικείμενο τη διαπίστωση της ενοχής προσώπου, εντούτοις το τεκμήριο της αθωότητας θίγεται όχι μόνον από τη συγκεκριμένη κήρυξη της ενοχής του προσώπου, αλλά και από εκτίμηση η οποία καθιστά δυνατή τη διαπίστωση της ενοχής του προσώπου για την τέλεση ποινικού αδικήματος.
- 22 Επομένως, η εκτίμηση της ενδεχόμενης εγκληματικής προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων συνδέεται στενά με το ζήτημα του αν τα περιουσιακά στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν για την τέλεση πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο υπεύθυνος της διαδικασίας ή το δικαστήριο είναι πιθανό να θεωρηθεί εκτίμηση όσον αφορά την ενοχή του προσώπου σε σχέση με την τέλεση ποινικού αδικήματος. Ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί ότι οι επίμαχες διατάξεις επιβάλλουν στο πρόσωπο που συνδέεται με τα περιουσιακά στοιχεία την υποχρέωση να ανατρέψει το τεκμήριο της συμμετοχής του σε πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Η κατάσταση αυτή θα παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας.
- 23 Κατά συνέπεια, γεννώνται αμφιβολίες για το αν, σε περίπτωση που οι επίμαχες διατάξεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των εν προκειμένω κρίσιμων πράξεων της Ένωσης, εθνική ρύθμιση η οποία, στη διαδικασία που αφορά παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, θεσπίζει νόμιμο κριτήριο πράγματος σχετικά με την εγκληματική προέλευση των περιουσιακών στοιχείων και αναθέτει στο πρόσωπο που συνδέεται με τα περιουσιακά στοιχεία το βάρος απόδειξης της νόμιμης προέλευσής τους, είναι σύμφωνη με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής που προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 48 της ίδιας πράξης και τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/42.
- 24 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης από το Δικαστήριο να αποφανθεί σχετικά με τη διατήρηση των εννόμων αποτελεσμάτων που παράγουν οι επίμαχες διατάξεις.

- 25 Κατά το άρθρο 32, παράγραφος 1, του Satversmes tiesas likums (νόμου περί του Συνταγματικού Δικαστηρίου), η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου καθίσταται αμετάκλητη και εκτελεστή από της δημοσιεύσεώς της. Κατά το άρθρο 32, παράγραφος 3, του εν λόγω νόμου, νομική διάταξη που έχει κηρυχθεί από το αιτούν δικαστήριο ασυμβίβαστη με υπέρτερο κανόνα δικαίου λογίζεται ανίσχυρη από την ημέρα δημοσιεύσεως της αποφάσεως του δικαστηρίου αυτού, εκτός αν αποφασίσει άλλως. Εντούτοις, κατά το άρθρο 31, σημείο 11, του Satversmes tiesas likums (νόμου περί του Συνταγματικού Δικαστηρίου), το αιτούν δικαστήριο μπορεί να καθορίσει με την απόφασή του το χρονικό σημείο κατά το οποίο η προσβαλλόμενη διάταξη η οποία κρίθηκε ασυμβίβαστη με υπέρτερο κανόνα δικαίου θα παύσει να ισχύει. Προκειμένου να καθορισθεί το ακριβές χρονικό σημείο κατά το οποίο η επίμαχη διάταξη παύει να ισχύει, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά επίσης αν συντρέχουν λόγοι για τους οποίους η επίμαχη διάταξη πρέπει να κηρυχθεί αναδρομικά άκυρη. Για να καθορισθεί το χρονικό σημείο κατά το οποίο οι επίμαχες διατάξεις παύουν να ισχύουν, πρέπει να σταθμιστούν, αφενός, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και, αφετέρου, τα θεμελιώδη δικαιώματα ορισμένων προσώπων.
- 26 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, εάν το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι οι επίμαχες διατάξεις δεν είναι σύμφωνες με τις διατάξεις του άρθρου 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Συντάγματος, του Χάρτη, της οδηγίας 2014/42 και της απόφασης-πλαίσιο 2005/212, θα πρέπει να αποφανθεί σχετικά με το χρονικό σημείο κατά το οποίο οι εν λόγω διατάξεις δεν θα παράγουν πλέον αποτελέσματα.
- 27 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, μόνον σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις δύναται, κατ' εφαρμογήν της συμφουός με την έννομη τάξη της Ένωσης γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας την οποία έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεστεί διάταξη, την οποία έχει ερμηνεύσει το Δικαστήριο, προκειμένου να αμφισβητήσει έννομες σχέσεις που έχουν καλοπίστως συναφθεί. Για να αποφασιστεί ένας τέτοιος περιορισμός, είναι αναγκαία η συνδρομή δύο βασικών προϋποθέσεων, ήτοι της καλής πίστεως των ενδιαφερομένων και του κινδύνου σημαντικών διαταραχών. Ένας τέτοιος περιορισμός μπορεί να γίνει δεκτός μόνο στο πλαίσιο της ίδιας αποφάσεως που αποφαινεται επί της αιτούμενης ερμηνείας.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η δήμευση των παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων πραγματοποιείται χάριν προστασίας σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και αποσκοπεί στη διαφύλαξη της αρχής του κράτους δικαίου.
- 29 Οι επίμαχες διατάξεις, όπως ισχύουν επί του παρόντος, τέθηκαν σε ισχύ στις 24 Δεκεμβρίου 2019. Η οριστική απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου θα επηρεάσει, εν δυνάμει, μεγάλο αριθμό εννόμων σχέσεων. Σε περίπτωση δήμευσης παρανόμως αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων, τα αντίστοιχα κεφάλαια μεταφέρονται στον κρατικό προϋπολογισμό. Οι επίμαχες διατάξεις συνδέονται, επομένως, στενά με τον κρατικό προϋπολογισμό και η αναδρομική ακύρωσή τους

θα μπορούσε να επιφέρει αρνητικές συνέπειες στη σταθερότητα του κρατικού προϋπολογισμού και να υπονομεύσει την ασφάλεια δικαίου.

- 30 Η νομική σταθερότητα αποτελεί ουσιώδη συνιστώσα της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία επιτάσσει όχι μόνο να υφίσταται μια διεπόμενη από κανόνες ένδικη διαδικασία, αλλά και η έκβαση της εν λόγω διαδικασίας να είναι αμετάκλητη. Οι επίμαχες διατάξεις θεωρούνται νόμιμες και εφαρμόζονται από τις κρατικές αρχές σε όλες τις διαδικασίες που αφορούν παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.
- 31 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να εξακριβωθεί αν, σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι οι επίμαχες διατάξεις δεν είναι σύμφωνες προς τις απαιτήσεις του άρθρου 92, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του Συντάγματος, του Χάρτη, της οδηγίας 2014/42/EK και της απόφασης-πλασίου 2005/212/EK, οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έχουν την έννοια ότι, βάσει αυτών, υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης, οι επίμαχες διατάξεις θα μπορούσαν να είναι εφαρμοστέες και να διατηρήσουν τα έννομα αποτελέσματά τους προσωρινά μέχρι το χρονικό σημείο που θα καθορίσει το *Satversmes tiesa* (Συνταγματικό Δικαστήριο) με την απόφασή του, κατά το οποίο οι επίμαχες διατάξεις θα παύσουν να παράγουν αποτελέσματα.